

- <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Craic&oldid=1216883099>.
4. Ó Dónaill N. Irish-English Dictionary. 1977. [Online], 2024.
URL: <https://www.teanglann.ie/en/fgb/>.
 5. The Free Dictionary. Craic was 90. Idioms.
URL: <https://idioms.thefreedictionary.com/craic+was+90>.
 6. Wikipedia contributors. Paddy Reilly. In Wikipedia, The Free Encyclopedia. Retrieved 18:05, September 26, 2024, from
https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Paddy_Reilly&oldid=1247297961.
 7. Murphy L. Introduction in 'The Perception and Practice of Community Music Therapy in Ireland', 2018. Vol. 18 № 2.
URL: https://voices.no/index.php/voices/article/view/2529/2280#L_Murphy.
 8. Murphy B. Irish pub abroad. Tickling the Palate: Gastronomy in Irish Literature and Culture. Oxford: Peter Lang, 2014. C.191–207.

Луньова Тетяна Володимирівна

кандидат філологічних наук, доцент,

Навчально-науковий інститут іноземних мов

Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

ОБРАЗ ВИШНЕВОГО САДУ В АНГЛОМОВНИХ МЕМУАРАХ ВІКТОРІЇ БЕЛІМ “ЧЕРВОНІ СИРЕНИ”: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ І КОГНІТИВНОПОЕТОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ

Написана англійською мовою книга Вікторії Белім [1] є художньо опрацьованою оповіддю про взаємопов'язані спробу оповідачки дізнатися інформацію про загиблого у в'язниці КДБ родича й становлення усвідомлення нею власної української ідентичності. Книга привернула читацьку увагу, отримала схвальні відгуки критиків і перекладена шістьнадцятьма мовами [2]. Український відповідник назви книги “Червоні сирени: історія моєї української родини” запропоновано в оголошенні Українського Вільного Університету про літературний захід із презентацією цієї книги [9]. Видана у 2023 році, ця книга є наразі однією з тих оприлюднених праць, які надають інформацію про Україну мовою, доступною дуже багатьом читачам. Відповідно аналіз основних образів, вербально репрезентованих у книзі, становить інтерес не лише в суто філологічній площині, а й у площині культурної дипломатії.

Метою даної розвідки є розкрити лінгвокультурологічні й когнітивнопоетологічні аспекти одного з центральних образів книги Вікторії Белім “Червоні сирени” – вербально репрезентованого образу вишневого саду. Методологічно дане дослідження спирається на концептуальні засади і методики аналізу, застосовувані в лінгвокультурології [6; 7], когнітивній поетиці [3; 5; 8] і семіотиці культури [4].

В аналізованому тексті вишневий сад репрезентовано через вербальний опис власного досвіду оповідачки й протагоністки Вікторії, історії життів її родичів і за допомогою інтертекстуальних асоціацій.

Вікторія Белім народилася в Києві за Радянського Союзу в родині з етнічно змішаним складом, підлітком виїхала з матір'ю до США, у дорослому віці оселилася в Бельгії. У книзі вона веде оповідь від першої особи. Це оповідь людини, яка завдяки поїздкам в Україну глибше усвідомлює свою українськість (за материнською лінією) і покращує свої знання про Україну. Відповідно, перспектива оповідачки – це складна перспектива, у якій поєднуються позиції інсайдера в далекому минулому (період дитинства) і флуктуація між позиціями аутсайдера та інсайдера в недалекому минулому (дорослий вік оповідачки). Оповідачка повідомляє про себе, що володіє як українською, так і російською мовами: у дитинстві вона спілкувалася переважно російською, а під час своїх поїздок до України у 2014–2019 роках надавала перевагу українській.

Образ вишневого саду, представлений крізь призму власного досвіду оповідачки, подано в книзі у двох часових відтинках: далекому минулому (дитинство) і недалекому минулому (відвідування України у 2014–2019 рр.). Образ, темпорально пов'язаний з дитинством, містить переважно естетичні та гедоністичні компоненти, наприклад: *“For me it used to be a place for devouring the novels of Jules Verne under the **spreading branches of the cherry trees, the soft rustle of their leaves** accompanying me on my journey to the centre of the Earth.”* [1, с. 72]. Цей образ піддано рефлексії і охарактеризовано як романтизований, наприклад: *“Later, when I left Ukraine for the United States, **my memories of the orchard became romantic fantasies of afternoon teas under the blooming boughs**”* [1, с. 72–73]. Образ вишневого саду, темпорально пов'язаний з недалеким минулим, містить прагматично-діяльнісні й оцінно-ціннісні компоненти. Прагматично-діяльнісні компоненти представлені через опис господарської діяльності по догляду за садом, наприклад: *“I started **whitewashing** all over again, **painting the lower half of the trees as carefully as I could and filling in every crack with the thick paste**”* [1, с. 73]. Оцінно-ціннісні компоненти пов'язані з актуалізацією концептів дім і родинний зв'язок, наприклад: *“I followed my own version of **homecoming ritual**. Upon reaching Bereh and **hugging Valentina** [the narrator's grandmother], I went into the garden and touched the rough bark of the **cherry trees**”* [1, с. 154].

Образ вишневого саду, представлений в оповідді Вікторії про життя її предків (насамперед прабабусі й прадідуся та бабусі по материнській лінії) і родичів одного з нею покоління (насамперед двоюрідного брата) включає прагматично-діяльнісні й символічно-значущі компоненти. Прагматично-діяльнісні компоненти розкриті через опис господарської діяльності у саду, контекстуалізованої у визначений історичний період, наприклад: *“Asya [the narrator's great-grandmother] [...] had long retired from teaching and **poured her passion into her orchard, collecting different varieties of flowers and fruit trees**. Ever the entrepreneur, she took a chance and as soon as **the government allowed small-scale private commerce, she started business selling flowers and fruit at Poltava's central market.**”* [1, с. 26]. Символічно-значущі компоненти пов'язані із семіотизацією праці в саду, наприклад: *“Now I better understand why Asya and Sergiy grew their **cherry orchard** and how they survived the many calamities of the*

twentieth century in the borderlands. *We carry on living and we tend to our garden one day at a time, one tree at a time*” [1, с. 286]. Наведений вище фрагмент має у тексті смисловий зв'язок з фрагментами, у яких здійснюється експлікація семіотичного аспекту української вишивки, наприклад: “*How do I embroider “family ties, raptures and returns” onto a towel?*” I asked” [1, с. 89], “*As for embroidering, the only way to do it is stitch by stitch. At first, it looks likes, runes, but then it forms pattern.*” [1, с. 90]. У своїй взаємодії такі текстові фрагменти сприяють утворенню в тексті смислів, завдяки яким догляд за вишневим садом, як і вишивання, представлені як культурно значуща діяльність, яка з давніх часів була важливою частиною життя українців і яка є одним із засобів трансляції культурної пам'яті через покоління.

Інтертекстуальні асоціації сприяють актуалізації символічно-значущих компонентів образу вишневого саду і пов'язують цей образ з образами української і світової культури, а також із російською культурою. Експлікатором закоріненості образу вишневого саду в українській культурі є цитування двох перших і одного останнього рядків вірша Тараса Шевченка “Садок вишневий коло хати” (в англійському перекладі), наприклад: “*I envisioned our orchard when I read Taras Shevchenko’s renowned poem; ‘A cherry orchard by the house. Above the cherries beetles hum.’ Even Ukrainians like my mother who weren’t fluent in their native language could recite the poem’s romantic coda, ‘And nightingales their vigil keep’.*” [1, с. 73]. Наведений фрагмент містить експліцитну позитивну оцінку цитованої поезії (*renowned poem*), а також коментар щодо вкоріненості цих рядків у свідомості українців (*Even Ukrainians [...] who weren’t fluent in their native language could recite*).

Зв'язки образу вишневого саду із світовою культурою у тексті здійснюються через алюзії на образи давньогрецької міфології (наприклад: “*Pani Olga joked that I was a modern-day Persephone, confined to Hades in winter and released into gardens of Elysium in spring.*” [1, с. 273]), цитування відомого рядка з одного із сонетів Шекспіра (наприклад: “*Until then, I would stay in the cherry orchard. I walk between the tress and rub their rough bark. ‘But thy eternal summer shall not fade,’ I whisper to the garden.*” [1, с. 284]) і використання афоризму з роману “Кандід” Вольтера у якості епіграфа до епілога (наприклад: “*Il fault cultiver notre jardin.*” [1, с. 281])).

Зв'язок образу вишневого саду з російською культурою реалізується через використання цитати з “Вишневого саду” Чехова у якості одного з епіграфів до книги, наприклад: “*It’s so clear, you see, that if we’re to begin living in the present, we must first of all redeem our past and then be done with it forever. / Anton Chekhov, / The Cherry Orchard*” [1, С. xi]. Указана вище цитата наведена після рядка Тараса Шевченка, використаного у якості першого епіграфа у книзі, наприклад: “*Who are we? Of what fathers born? / Taras Shevchenko*” [1, с. xi]. Цитування Чехова семантично пов'язане в книзі з алюзіями на інші широко відомі твори класиків російської літератури, зокрема, Льва Толстого, наприклад: “*He was reading Tolstoy’s War and Peace. I felt more like Pierre Bezukhov, the outsider returning*” [1, с. 44]. Наявність такої мотивованої російськими

культурними образами рамки для концептуалізації дійсності оповідачкою має експлікацію в тексті: Вікторія розкриває, що домашня бібліотека її родичів, сформована за Радянського Союзу, містила книги російських авторів, наприклад: “[...] to us remained their slender carved bookcases, **stuffed three rows deep with leather-bound volumes of Gogol, Dostoyevsky and Lermontov.**” [1, с. 56].

Спираючись на викладене вище, висновуємо, що вербально реалізований образ вишневого саду в книзі Вікторії Белім “Червоні сирени” втілює як індивідуальні смисли, так і культурно значущу для української нації символіку. Прагматично-діяльнісні, оцінно-ціннісні й символічно-значущі, а також естетичні та гедоністичні компоненти образу вишневого саду реалізовані в тесті через розгортання сюжетної оповіді, експлікування рефлексії та інтертекстуальним зв’язкам. Образ вишневого саду постає одночасно культурно контекстуалізованим і персоналізованим, завдяки чому він має семантичну глибину і позбавлений шаблонності. Реалізований в книзі Вікторії Белім “Червоні сирени” образ вишневого саду є одним із ключових результатів інтелектуальних зусиль оповідачки (і авторки) щодо відновлення своєї української ідентичності й транслювання своєї українськості у світ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Belim V. The Rooster House. A Ukrainian Family Memoir. Virago, 2023.
2. Belim V. My book. *Bois de jasmin*, no date. URL: <https://boisdejasmin.com/book-victoria-belim> (дата звернення: 12.11.2024).
3. Cognitive Poetics in Practice / Eds. J. Gavins, G. Steen. London and New York: Routledge, 2003.
4. Lotman Ju. M., Uspenskij B.A., Ivanov V.V., Toporov V.N., Pjatigorskij A.M. Theses on the semiotic study of culture as applied to Slavic texts. Lisse: The Peter de Ridder Press, 1975.
5. Stockwell P. (2002). Cognitive Poetics. An introduction. London and New York: Routledge, 2002.
6. Бондаренко А. Лінгвокультурологія: навчально-методичний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021.
7. Загнітко А.П., Богданова І.В. Лінгвокультурологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / за ред. А.П. Загнітка. 3-є вид., перероб. і доп. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017.
8. Лінгвокогнітивна поетологія: колективна монографія. Херсон: Видавничий дім “Гельветика”, 2018.
9. Літературний захід з презентацією книги Вікторії Белім “Червоні сирени: історія моєї української родини”. *Ukrainische Freie Universität*, 20 жовтня 2023. URL: <https://ufu-muenchen.de/literaturnyj-zahid-z-prezentacziyeyu-knygy-viktoriyi-belim-chervoni-syreny-istoriya-moyeyi-ukrayinskoyi-rodyny/> (дата звернення: 12.11.2024).